

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สังคมปัจจุบันเป็นสังคมยุคข้อมูลข่าวสาร มีความเจริญก้าวหน้าในด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ และการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นตลอดเวลา จำเป็นอย่างยิ่งที่สมาชิกในสังคมจะต้องมีความเข้าใจต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นและยอมรับการเปลี่ยนแปลงนั้นอย่างสร้างสรรค์ การศึกษาในฐานะเป็น เครื่องมือพัฒนาคนในชาติ จะต้องเป็นการศึกษาที่มีคุณภาพ เพื่อให้ศักยภาพที่มีอยู่ในตัวคนได้รับการพัฒนาอย่างเต็มที่ ทำให้เป็นคนที่มีรู้จักคิดวิเคราะห์ รู้จักแก้ปัญหา มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ รู้จักเรียนรู้ด้วยตนเอง สามารถปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว มีจริยธรรม คุณธรรม รู้จักพึ่งตนเองและสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข (คณะกรรมการการศึกษา แห่งชาติ, 2543)

ดังนั้นแนวการจัดการศึกษาจึงควรได้รับการปรับเปลี่ยนวิธีการและกระบวนการ เพื่อให้ สอดคล้องกับสังคมยุคใหม่ ดังปรากฏในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ซึ่งมีสาระ สำคัญเกี่ยวกับการปฏิรูปการเรียนรู้เป็นหลัก มุ่งเน้นการจัดการศึกษาให้ตอบสนองและทันต่อการ เปลี่ยนแปลงของสังคม โดยได้กำหนดแนวการจัดการศึกษา ในหมวด 4 มาตรา 22 ที่ว่า “ การจั ดการศึกษาต้องยึดหลักว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียน มีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาจะต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติ และเต็มตามศักยภาพ ” นอกจากนี้ในมาตรา 24 ของพระราชบัญญัติการศึกษาฉบับนี้ ยังได้กำหนด การจัดกระบวนการเรียนรู้ เพื่อให้สถานศึกษาได้ใช้เป็นแนวดำเนินการ ดังนี้ 1) จัดเนื้อหาสาระและ กิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่าง บุคคล 2) ฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้ เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา 3) จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง 4) จัดการเรียนการสอนโดยผสมผสาน ความรู้ด้านต่างๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะ อันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา 5) ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอน สามารถจัดบรรยากาศสภาพแวดล้อม

สื่อการเรียนและอำนวยความสะดวก เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถใช้ การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกันจากสื่อ การเรียนการสอนและแหล่งวิทยาการประเภทต่าง ๆ

จากแนวทางการจัดการศึกษาและการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ปรากฏในพระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 นี้ จะเห็นได้ว่าเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม โดยมุ่งเน้นผู้เรียนสำคัญที่สุด เน้นการเรียนรู้จากการปฏิบัติ ซึ่งสามารถนำไปใช้ได้ในการดำรงชีวิต การเรียนรู้จึงเป็นสิ่งสำคัญ อย่างหนึ่งของชีวิต ซึ่งจะช่วยให้คนเราสามารถปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น หรือสามารถ ปรับสิ่งแวดล้อมให้เข้ากับตัวเราได้อย่างเหมาะสม คั้งนั้นคนเราจึงเรียนรู้อยู่เสมอและเป็นไปอย่าง ต่อเนื่องตลอดชีวิต ด้วยเหตุนี้ นักจิตวิทยา ครูอาจารย์ ตลอดจนผู้เกี่ยวข้องในแวดวงการศึกษาจึงให้ ความสนใจในเรื่องของการเรียนรู้เป็นอย่างมาก ทั้งนี้เพราะชีวิตความเป็นอยู่และการประพฤติปฏิบัติ ของคนเราเป็นไปในรูปแบบใด ย่อมขึ้นอยู่กับการเรียนรู้เป็นสิ่งสำคัญ (พงษ์พันธ์ พงษ์โสภา, 2542) ซึ่งในอดีตที่ผ่านมา การศึกษามักจะให้ความสำคัญกับเนื้อหาความรู้มาก ดังจะเห็นได้จากการสอนและ การประเมินผลการเรียนการสอน ที่จะเน้นในด้านการถ่ายทอดเนื้อหาความรู้ และวัดผลประเมินผล ด้านเนื้อหาความรู้ที่ผู้เรียนได้รับจากการเรียนการสอน ดังที่ ทิศนา ขัมมณี (2543:14) กล่าวว่า “ การเรียนรู้เพียงเนื้อหาความรู้ นั้นไม่เป็นการเพียงพอ เพราะเนื้อหาความรู้ในโลกนี้มีการเปลี่ยนแปลง อยู่เสมอและจะมีมากขึ้นเรื่อยๆ ผู้เรียนคงไม่สามารถที่จะเรียนรู้ได้หมด โดยจะต้องเลือกสรรสิ่งที่ตนเองสนใจและเป็นประโยชน์ต่อตนเอง สามารถที่จะแสวงหาและศึกษาได้ด้วยตนเอง หากมีทักษะ กระบวนการต่างๆที่จำเป็น แนวคิดในเรื่องการสอนให้ผู้เรียนได้เรียนรู้กระบวนการควบคู่ไปกับ เนื้อหาความรู้หรือผลผลิตจึงเกิดขึ้น แต่เป็นที่น่าเสียดายว่าแม้แนวคิดนี้จะแพร่หลายมากกว่า 20 ปี แต่การนำแนวคิดไปใช้ยังไม่กว้างขวางและยังเกิดผลเท่าที่ควร จึงเป็นเรื่องที่น่าส่งเสริมซึ่งนับวัน จะยิ่งทวีความสำคัญมากขึ้น เพราะผู้เรียนในสังคมอนาคตจำเป็นต้องมีคุณสมบัติทางการคิด การปฏิบัติ การแก้ปัญหา สูงขึ้นกว่าในอดีตและปัจจุบัน” ซึ่งสอดคล้องกับ สิปปนนท์ เกตุทัต (2541:4) ที่กล่าวว่า “หัวใจของการปฏิรูปการศึกษา คือการปฏิรูปการเรียนรู้โดยมุ่งให้ผู้เรียนรู้วิธี เรียนรู้ เมื่อรู้วิธีการเรียนรู้ก็จะคิดเป็น ทำเป็น ซึ่งต้องจัดระบบการเรียนรู้ เชื่อมโยงประสบการณ์ ในห้องเรียนไปสู่ชีวิตจริง มีสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อให้เข้าถึงการเรียน และมีการตรวจสอบเพื่อ ประเมินปัญหาเป็นระยะ การปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้จะทำให้สังคมไทยเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้”

เนื่องจากความรู้ในโลกนี้มีมากมาย ถึงแม้ว่าในแต่ละระดับการศึกษาจะมีหลักสูตรกำหนด ขอบเขตของความรู้ที่ผู้เรียนควรจะมี แต่ก็ไม่มีใครสามารถชี้เฉพาะได้ว่า มีความรู้อะไรที่จะต้องรู้หรือ ถ้าผู้เรียนไม่อยากรู้ ก็จำเป็นต้องบังคับให้รู้ให้ได้ เพราะในความเป็นจริง ถ้าผู้เรียนสำเร็จการศึกษา

แล้วไปพบกับสิ่งที่ไม่ได้เรียนมาก่อน ย่อมต้องเกิดปัญหาขึ้นและจะต้องพยายามที่จะแก้ไขปัญหานั้นให้ได้ การศึกษาจึงเป็นการรู้ว่าจะไปหาสิ่งที่จำเป็นต้องรู้ที่ไหน และการรู้ว่าจะใช้ข้อมูลที่ได้มานั้นอย่างไร (ซัยอนันต์ สมุทวณิช, 2542) ดังนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมามีวิธีการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนได้มีโอกาสค้นพบตัวเองและเรียนรู้ในสิ่งที่มีความหมายกับชีวิต อันเป็นสิ่งที่เกี่ยวพันกับวิถีชีวิตโดยตรง ดังที่ สมพงษ์ สิงหะพล (2541:10) กล่าวไว้ว่า “ การเรียนคือชีวิต ชีวิตคือการเรียนรู้ไปในตัว” ซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540-2544) ที่เน้นให้การศึกษาเป็นกระบวนการที่ทำให้ผู้เรียนรู้จักการเรียนรู้ รู้วิธีแสวงหาความรู้ด้วยตนเองในรูปแบบและวิธีการที่หลากหลาย รวมทั้งการรักที่จะเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

มีแนวคิดอยู่หลายแนวคิดที่อธิบายถึงธรรมชาติการเรียนรู้ และปัจจัยที่เอื้อให้เกิดการเรียนรู้ แต่แนวคิดที่แพร่หลายและได้รับการนำไปประยุกต์ใช้กับการเรียนการสอน และกับการเรียนรู้พฤติกรรมอื่นๆอย่างลึกซึ้ง ซึ่งมาจากแนวคิดทางจิตวิทยาสองแนวด้วยกันคือ แนวคิดกลุ่มพฤติกรรมนิยม (Behaviorism) และแนวคิดของกลุ่มความรู้ความเข้าใจ (Cognitivism) ทั้งสองกลุ่มได้เสนอทฤษฎีการเรียนรู้ไว้ต่างกันออกไป โดยนักทฤษฎีกลุ่มแรกมองเห็นว่า การเรียนรู้เป็นผลจากความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งเร้าและการตอบสนอง (Stimulus-Response Association) ส่วนนักทฤษฎีกลุ่มหลังมองว่าการเรียนรู้เป็นการจัดระบบสิ่งที่รับรู้ ซึ่งจะมีผลทำให้ผู้เรียนรับรู้สิ่งต่างๆ ในแง่ใหม่ แก้ปัญหาหรือเกิดความรู้ความเข้าใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่งขึ้นมา หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นกลุ่มซึ่งเน้นเรื่องกระบวนการคิดนั่นเอง (Sprinthall and Sprinthall, 1990 อ้างถึงใน กุญชรีย์ คำชาย, 2540) ซึ่ง เพียเจต์ (Piaget) นักจิตวิทยาชาวสวิส เป็นผู้หนึ่งที่มีความเชื่อว่าผู้เรียนสามารถเรียนรู้ในสิ่งที่เขาสนใจ โดยการสร้างความรู้ขึ้นในกระบวนการคิดของสมอง จากการมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมรอบตัวของเขาเอง ตามลักษณะเฉพาะของแต่ละบุคคล เพียเจต์ได้เสนอแนวคิดผู้เรียนสร้างความรู้เอง (Constructivism) ซึ่งมีลักษณะเป็นการเรียนรู้ทางพุทธิปัญญา (Cognitive Learning) และกล่าวถึงกระบวนการเรียนรู้และสร้างความรู้ตามพัฒนาการทางการคิดของผู้เรียน นั่นคือผู้เรียนสร้างความรู้ด้วยตนเองจากความเชื่อและประสบการณ์ที่ได้รับ

จากแนวคิดตามทฤษฎีของเพียเจต์ ทำให้จุดมุ่งหมายของการศึกษาต้องตระหนักว่า การศึกษาไม่ใช่กระบวนการของการเพิ่มปริมาณข้อมูล แต่เป็นการช่วยผู้เรียนให้ค้นพบโครงสร้างความรู้ ความคิดจากข้อมูลที่ได้รับนั้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดหนึ่งที่มีพื้นฐานมาจากการให้ผู้เรียนได้มีโอกาสเรียนรู้ ลองผิดลองถูกและสร้างความรู้ได้ด้วยตนเองโดยยืนยันว่าการเรียนรู้ไม่ใช่การถ่ายทอดความรู้จากผู้สอนไปยังผู้เรียน แต่เป็นการสร้างความรู้ขึ้นจากการลงมือกระทำโดยตัวผู้เรียน นั่นคือแนวคิดสรคณนิยม (Constructionism) ซึ่งพัฒนาโดย แพเพอร์ท (Papert) จากสถาบันเทคโนโลยี

แห่งมลรัฐแมสซาชูเซต สหรัฐอเมริกา หรือ เอ็ม ไอ ที (Massachusetts Institute of Technology : MIT) โดย แพเพอร์ท (Papert, 1993 : 8) กล่าวว่า ความรู้เกิดจากการสร้างขึ้นโดยตัวเด็ก การศึกษาจะประกอบด้วย การจัดโอกาสให้เด็กได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมสร้างสรรค์ ที่เป็นเหมือนเชื้อเพลิงนำไปสู่กระบวนการสร้างผลิตผลที่มีความหมายต่อตนเอง

การเรียนรู้ตามแนวคิดสรคณิยมมีความเชื่อว่าการสร้างความรู้มี 2 ส่วนคือ เมื่อเด็กสร้างบางสิ่งบางอย่างออกมาเป็นผลงาน เช่น ก่อปราสาททราย แต่งกลอน ประดิษฐ์เครื่องดนตรีกลอง แต่งเรื่อง แต่งเพลง สร้างโปรแกรมคอมพิวเตอร์ สร้างเสียงดนตรี บรรยายด้วยภาพ เด็กจะสร้างความรู้ใหม่ด้วย และความรู้ใหม่นี้คือ ความคิด ที่จะช่วยให้เด็กนำไปสร้างสิ่งต่างๆ ที่มีความซับซ้อนมากขึ้นและใช้ในการฝ่าฟันอุปสรรคและปัญหา ทำให้เกิดการเรียนรู้สิ่งต่างๆ เพิ่มมากขึ้นไปด้วย อันเนื่องมาจากแรงจูงใจภายในที่ปรารถนาอยากจะทำในสิ่งที่ตนสนใจ (Guzdial, 1997) สุชิน เพ็ชรรักษ์ (2544 :10) ได้กล่าวถึง ความแตกต่างของแนวคิดผู้เรียนสร้างความรู้เอง (Constructivism) และแนวคิดสรคณิยม (Constructionism) ในทัศนะของแพเพอร์ทไว้ว่า ในกรอบแนวคิดสรคณิยมนั้น ได้รวมเอาความเชื่อเรื่องผู้เรียนเป็นผู้สร้างความรู้ด้วยตนเอง (Constructivism) เข้าไว้ แล้วเพิ่มส่วนที่เป็นการแสดงความรู้ออกมาให้ปรากฏ โดยการสร้างสิ่งที่เห็นได้แลกเปลี่ยนได้ แล้วใช้เป็นเป้าสำหรับการในการคิดใหม่สร้างใหม่ เป็นกระบวนการต่อเนื่องกันไปไม่มีที่สิ้นสุด ซึ่งทำให้เกิดความชัดเจนในความหมายของการเรียนรู้ที่ผู้เรียนมีบทบาทอย่างแท้จริง และเป็นการเรียนรู้ที่ต่อเนื่องไปตลอดชีวิต

จากสภาพปัจจุบันการเรียนการสอนในสถาบันอุดมศึกษาส่วนใหญ่ ยังใช้วิธีการบรรยายเป็นหลักในการให้ความรู้วิชาการต่างๆ แก่ผู้เรียน ลักษณะของข้อความรู้ยังอยู่ในกรอบของตำราและหนังสือ ไม่ได้เชื่อมโยงกับสภาพที่เป็นจริงและมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนการสอนน้อยมาก (สุริชัย หวันแก้ว, 2543) แม้ในปัจจุบันสถาบันอุดมศึกษาจะพยายามนำวิธีการจัดการเรียนการสอนที่หลากหลายมาใช้ ซึ่งล้วนเป็นวิธีการเรียนการสอนตามแนวของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แต่สภาพปัญหาการจัดการเรียนการสอนดังกล่าว เกิดจากผู้สอนยังขาดความเข้าใจบทบาทหน้าที่ของผู้สอน ขาดแนวทางการปฏิบัติ ดังที่ ทิศนา แคมมณี (2541 :12) กล่าวไว้ว่า เนื่องจากแนวคิดในการเรียนการสอนได้เปลี่ยนแปลงไป จากที่เคยเป็นผู้สอนแบบถ่ายทอดความรู้ มาเป็นผู้คิดกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้เอื้ออำนวยความสะดวกให้แก่ผู้เรียนแทน ประกอบกับปัจจุบันการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ความสำคัญกับผู้เรียนและการเรียนรู้มากขึ้น จึงส่งผลให้ผู้เรียนไม่มีคุณภาพเพียงพอสำหรับการแสวงหาความรู้ในยุคปัจจุบันได้ ซึ่ง สุธรรม อารีกุล (2541) ได้กล่าวว่า สถาบันอุดมศึกษาควรมีแนวทางในการจัดการเรียนการสอน ที่เปิดโอกาสให้นักศึกษามีพัฒนาการในตัวเอง รู้จักคิดวิเคราะห์ รู้จักประเมินสถานการณ์ มีวิจารณญาณในการตัดสินใจเพื่อแก้ปัญหา

เฉพาะหน้า มีวิธีการสื่อสารปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับคนรอบข้างและมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และจากการประชุมของทบวงมหาวิทยาลัยและผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษา (สุโขทัยธรรมมาธิราช, 2541) ต่างมีแนวคิดสอดคล้องกันว่า การผลิตบัณฑิตในระบบการศึกษาปัจจุบันยังไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ จำเป็นต้องพัฒนาระบบการเรียนการสอนเพื่ออนาคต โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมยุคข่าวสารข้อมูลที่มีการแข่งขันภายในสภาวะของความไม่แน่นอน และมีการเปลี่ยนแปลงในด้านวิทยาการต่างๆ ก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็ว บัณฑิตควรพัฒนาการเรียนรู้อให้มีความรู้ความสามารถที่จำเป็น 3 ด้าน เพื่อการมีชีวิตในสังคมอย่างมีความสุขและสมบูรณ์ ได้แก่ ความคิด การเรียนรู้ และการริเริ่มสร้างสรรค์ ซึ่งสอดคล้องกับ แม็คกิลและบีที (Megill and Beaty, 1995) ที่กล่าวว่า มหาวิทยาลัยได้รับการคาดหวังให้ผลิตบัณฑิตที่มีความชำนาญในการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ มีความสามารถในการทำงานเป็นกลุ่มและมีทักษะทางด้านการสื่อสาร เพื่อนำเสนอความคิดของตน สถาบันอุดมศึกษาต้องสามารถผลิตบัณฑิตที่มีทักษะในการประยุกต์ความรู้ที่ได้รับจากชั้นเรียน ความรู้ควบคู่กับทักษะจะช่วยให้นักศึกษาเกิดความมั่นใจในการทำงาน ทำให้มีสมรรถภาพสูงในการทำงาน

จากแรงผลักดันหลายประการดังกล่าวข้างต้น จำเป็นที่สถาบันอุดมศึกษาจะต้องมีการปรับเปลี่ยนวิธีการที่จะพัฒนาผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้ โดยจัดการเรียนการสอนที่ให้โอกาสผู้เรียนได้ค้นพบความรู้ด้วยตัวเอง มีโอกาสฝึกทักษะการปฏิบัติ สร้างผลิตผลที่มีความหมายแก่ตนเอง และมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ เพื่อการมีทักษะในการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องไปตลอดชีวิต ดังที่ไพฑูรย์ สีนลารัตน์และผลุงชาติ สุวรรณวงศ์ (2542:11) กล่าวว่าในการปฏิรูปการเรียนรู้อ ในระดับอุดมศึกษา การจัดการเรียนการสอนจะต้องยึดนักศึกษาเป็นศูนย์กลาง เน้นการเรียนรู้มากกว่าการสอน โดยให้นักศึกษารู้จักวิธีการเรียนรู้ด้วยตนเอง มีจิตใจแห่งการใฝ่รู้ รู้จักแสวงหาความรู้ตลอดชีวิต นอกจากนั้นนักศึกษาจะต้องได้รับการฝึกให้มีความสามารถในการวิพากษ์ หรือการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีทักษะในการประกอบอาชีพอิสระและยึดมั่นในวัฒนธรรมสันติ นอกจากนั้นสถาบันอุดมศึกษาควรปรับปรุงหลักสูตรและการสอนให้ทันสมัยอยู่เสมอ เพื่อให้สอดคล้องกับการขยายตัวและความก้าวหน้าทางวิชาการ สภาพแวดล้อมและปัญหาของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป

ปัจจุบันมีการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในสาขาวิชาการต่างๆ การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีที่ใช้ระบบดิจิทัล และการเชื่อมโยงส่วนต่างๆของโลกด้วยสัญญาณดาวเทียม ควบคู่กับการขยายตัวของคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต ทำให้สภาพแวดล้อมในการเรียนรู้เปลี่ยนไปอย่างรวดเร็ว ดังที่นิโกรพอน (Negropont, 1995) กล่าวว่าสภาพสังคมในอนาคตจะเป็นชุมชนอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งเป็นเหตุผลสำคัญที่ไม่อาจปิดกั้นการเรียนรู้จากเทคโนโลยีได้ โดยจะต้องให้การ

สนับสนุนและส่งเสริม ซึ่งในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หมวด 9 ว่าด้วยเรื่องเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ซึ่งจะต้องส่งเสริมให้มีการเรียนรู้เรื่องเทคโนโลยีอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะในมาตรา 66 กล่าวไว้ว่า ผู้เรียนมีสิทธิได้รับการพัฒนาขีดความสามารถในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาในโอกาสแรกที่ทำให้ เพื่อให้มีความรู้และทักษะเพียงพอที่จะใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

การจัดการเรียนการสอนตามแนวสรวคนิยม จึงเป็นอีกแนวทางหนึ่งที่น่ามาใช้ในการปฏิรูปการเรียนรู้ ดังนั้นบทบาทและหน้าที่ของผู้สอนจึงต้องปรับเปลี่ยนจากวิธีการบรรยายแบบเดิม มาเป็นผู้ชี้ทางและในบางครั้งผู้สอนก็จะต้องเปลี่ยนบทบาทมาเป็นผู้เรียนรู้ร่วมกัน นั่นคือสามารถเป็นผู้ชี้แนะและเอื้ออำนวยการเรียนการสอนหรือเป็นผู้ชี้แนะทางปัญญา ตามแนวสรวคนิยมได้ วิธีการจัดการเรียนการสอนลักษณะเช่นนี้ โดยมีสื่อเทคโนโลยีเป็นปัจจัยสำคัญ กำลังเป็นพัฒนาการที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ดังเช่น ในการศึกษาของ ไบอาโลและซีวิน แคทารา (Bialo and Sivin-Kachala, 1996) ซึ่งให้เห็นผลในทางบวก โดยในโครงการ The Apple Classroom of Tomorrow ได้สรุปไว้ว่า ผู้เรียนได้ใช้ข้อมูลที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาในหลายรูปแบบ มีความเชื่อมั่นและเข้าสังคมสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพในกระบวนการที่ซับซ้อน เป็นผู้เรียนที่พึ่งพาตนเองและเริ่มต้นเอง ทำงานร่วมกับผู้อื่น ได้รู้ว่าชำนาญในด้านใดและแลกเปลี่ยนกับผู้อื่น มีความสามารถในการสอนผู้อื่นและมีการคิดวิเคราะห์ในการแก้ปัญหา

สำหรับประเทศไทย ในปี พ.ศ. 2539 มุลินธิศึกษาพัฒนา ซึ่งเป็นองค์กรพัฒนาเอกชนที่สนใจในการพัฒนาคุณภาพของคนไทย ได้นำกระบวนการเรียนรู้ตามแนวสรวคนิยมเข้ามาใช้ใน “โครงการประกาศนียบัตรแห่งความรู้” เพื่อเผยแพร่กระบวนการเรียนรู้ตามแนวทฤษฎีสรวคนิยมแก่สถาบันการศึกษาสังกัดต่างๆ เช่น กรมการศึกษานอกโรงเรียน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ สถาบันราชภัฏ และมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี เป็นต้น (คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2543) โดยมีบุคลากรจากวงการศึกษา เช่น สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กรมการศึกษานอกโรงเรียน สำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ โรงเรียนวชิราวุธวิทยาลัย สถาบันราชภัฏ เข้าร่วมศึกษาตามหลักสูตรที่ได้จัดอบรมอย่างต่อเนื่องหลายหลักสูตร โดยการลงมือปฏิบัติและอภิปรายเพื่อสะท้อนความคิด จนเกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการให้การศึกษาตามแนวคิดสรวคนิยม โดยในโครงการประกาศนียบัตรแห่งความรู้นี้ได้นำแนวคิดสรวคนิยมของแพเพอร์ท และเทคโนโลยีทางการศึกษาในรูปแบบของคอมพิวเตอร์อินเทอร์เน็ตรวมทั้งสิ่งที่เป็นเทคโนโลยีที่อาศัยระบบดิจิทัล จากห้องปฏิบัติการด้านสื่อ แห่งสถาบัน เอ็ม ไอ ที

เข้ามาทดลองใช้ในประเทศไทย เพื่อต้องการสำรวจรูปแบบหรือทางเลือกใหม่ที่จะปรับปรุงระบบการศึกษาไทย โดยการใช้เทคโนโลยีในการที่จะเพิ่มศักยภาพในการพัฒนาคน และเพื่อต้องการพิสูจน์ว่าการเรียนรู้ที่มีเทคโนโลยีเป็นเครื่องมือนำไปสู่กระบวนการพัฒนาคนที่สมบูรณ์ สามารถเข้ากับวัฒนธรรมไทย และใช้ได้กับทุกกลุ่มเป้าหมายที่แตกต่างกัน รวมทั้งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ซึ่งปัจจุบันโครงการประกาศนียบัตรแห่งการเรียนรู้ มีเครือข่ายของหน่วยงานด้านการศึกษาระยะอยู่ทั่วประเทศ โดยแต่ละหน่วยงานได้ทำการปฏิรูปการศึกษาแตกต่างกันตามความเหมาะสม ตั้งแต่ระดับประถมศึกษาจนถึงระดับอุดมศึกษา (<http://www.thailearning.org/roadback/r4.html>, 2543)

จากการศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะของบัณฑิตที่พึงประสงค์ของสถานประกอบการในยุคโลกาภิวัตน์ ผู้แทนสถานประกอบการเห็นว่า บัณฑิตควรมีลักษณะที่สำคัญ 4 ประการคือ 1) เป็นผู้ที่สามารถอยู่ร่วมกับคนอื่นได้ในทัศนคติที่กว้างไกล 2) มีทักษะทางคอมพิวเตอร์ 3) มีทักษะทางภาษาต่างประเทศ 4) มีทักษะด้านการจัดการ นอกจากนี้ยังต้องมีความสามารถในด้านการคิด ด้านการติดต่อสื่อสาร และด้านจิตพิสัย ซึ่งจะยังมีความสำคัญและความจำเป็นเพิ่มขึ้นอย่างมากในสังคมปัจจุบันและอนาคต (สุริชัย หวันแก้ว, 2543:10) และจากการประชุมร่วมกันกับทางภาคอุตสาหกรรม โดยการนำของนายกสภามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี (มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี, 2542) ได้ข้อสรุปว่า ทางภาคอุตสาหกรรมเห็นว่า บัณฑิตจากมหาวิทยาลัยในประเทศ ยังมีจุดอ่อนหลายเรื่อง เช่น ความสามารถในการคิดวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ การสื่อความหมายที่ชัดเจนทั้งทางการพูดและการเขียน การใช้ภาษาอังกฤษ การคิดริเริ่ม เป็นต้น และจากการช่วยเหลือของมูลนิธิศึกษาพัฒนา โดยการนำของนายกสภามหาวิทยาลัย ซึ่งเป็นประธานโครงการประกาศนียบัตรแห่งการเรียนรู้ของมูลนิธิศึกษาพัฒนา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี จึงกำลังปรับปรุงวิชาการศึกษาใหม่ เพื่อให้สามารถผลิตบัณฑิตได้ตรงตามความต้องการของตลาด และสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยนำการเรียนรู้แบบสรรคนิยมมาเป็นปัจจัยสำคัญ ในการปรับปรุงวิชาการศึกษาของทางมหาวิทยาลัย

แม้การนำแนวคิดทฤษฎีสรรคนิยมและเทคโนโลยีระดับสูง มาใช้ในการพัฒนาการศึกษา กำลังเป็นที่สนใจและเป็นที่ยอมรับในระดับนานาชาติ รวมทั้งในประเทศไทยว่า มีประโยชน์ที่จะนำมาใช้ในการปฏิรูปการศึกษา ซึ่งจะช่วยให้เกิดการตระหนักในพลังของการเรียนรู้ก็ตาม แต่ด้วยเหตุที่การนำแนวคิดสรรคนิยมมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน จะต้องสอดคล้องกับบริบทของสังคมไทย จะมีแนวทางอย่างไรที่จะนำแนวคิดสรรคนิยมนี้ เข้ามาใช้ในระบบการเรียนการสอนระดับ

อุดมศึกษาได้อย่างกว้างขวางและเป็นรูปธรรม สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาหาแนวทางเพื่อพัฒนากลยุทธ์การจัดการระบบ การเรียนการสอนแบบสรรคนิยมของสถาบันอุดมศึกษาไทย ข้อความรู้อันได้จากการศึกษาจะเป็น การขยายขอบเขตองค์ความรู้สู่แนวทางในการปฏิบัติ ในด้านการจัดการเรียนการสอนแบบสรรคนิยม ของสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทยให้ขยายผลต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนากลยุทธ์การจัดการระบบการเรียนการสอนแบบสรรคนิยมของสถาบัน อุดมศึกษาไทย มีวัตถุประสงค์เพื่อ

1. ศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอนแบบสรรคนิยมในประเทศและต่างประเทศ
2. พัฒนากลยุทธ์การจัดการระบบการเรียนการสอนแบบสรรคนิยมของสถาบันอุดมศึกษาไทย

ขอบเขตของการวิจัย

1. การศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอนแบบสรรคนิยมในประเทศไทย ผู้วิจัยศึกษา เฉพาะสภาพการจัดการเรียนการสอนแบบสรรคนิยมของสถาบันอุดมศึกษาไทยในส่วนของสถาบัน อุดมศึกษาของรัฐ สังกัดทบวงมหาวิทยาลัยและสถาบันราชภัฏ สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ที่มีอาจารย์ ผู้สอนผ่านการอบรม สัมมนา การจัดการระบบการเรียนรู้แบบสรรคนิยมและได้จัดการเรียนการสอน แบบสรรคนิยมในสถาบันอย่างน้อย 1 ภาคการศึกษา จำนวน 16 สถาบัน รวม 78 คน

2. การพัฒนากลยุทธ์การจัดการระบบการเรียนการสอนแบบสรรคนิยมของสถาบันอุดมศึกษาไทย ผู้วิจัยจะศึกษาใน 4 ขั้นตอน ได้แก่ การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม การกำหนดกลยุทธ์ การตรวจสอบ กลยุทธ์ และการทดลองกลยุทธ์

3. ขั้นตอนการทดลองกลยุทธ์การจัดการเรียนการสอนแบบสรรคนิยม ผู้วิจัยดำเนินการ จัดการเรียนการสอนแบบสรรคนิยมในรายวิชาหลักและศิลปะการถ่ายภาพ โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ ในการทดลองครั้งนี้ เป็นนักศึกษานิเทศศาสตร์ ชั้นปีที่ 1 ภาคปกติ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2545 จำนวน 30 คน ใช้ระยะเวลา 36 ชั่วโมง

ในการทดลองกลยุทธ์ ผู้วิจัยเลือกเฉพาะกลยุทธ์ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนการสอน โดยตรง และเป็นบริบทที่ผู้วิจัยสามารถดำเนินการได้

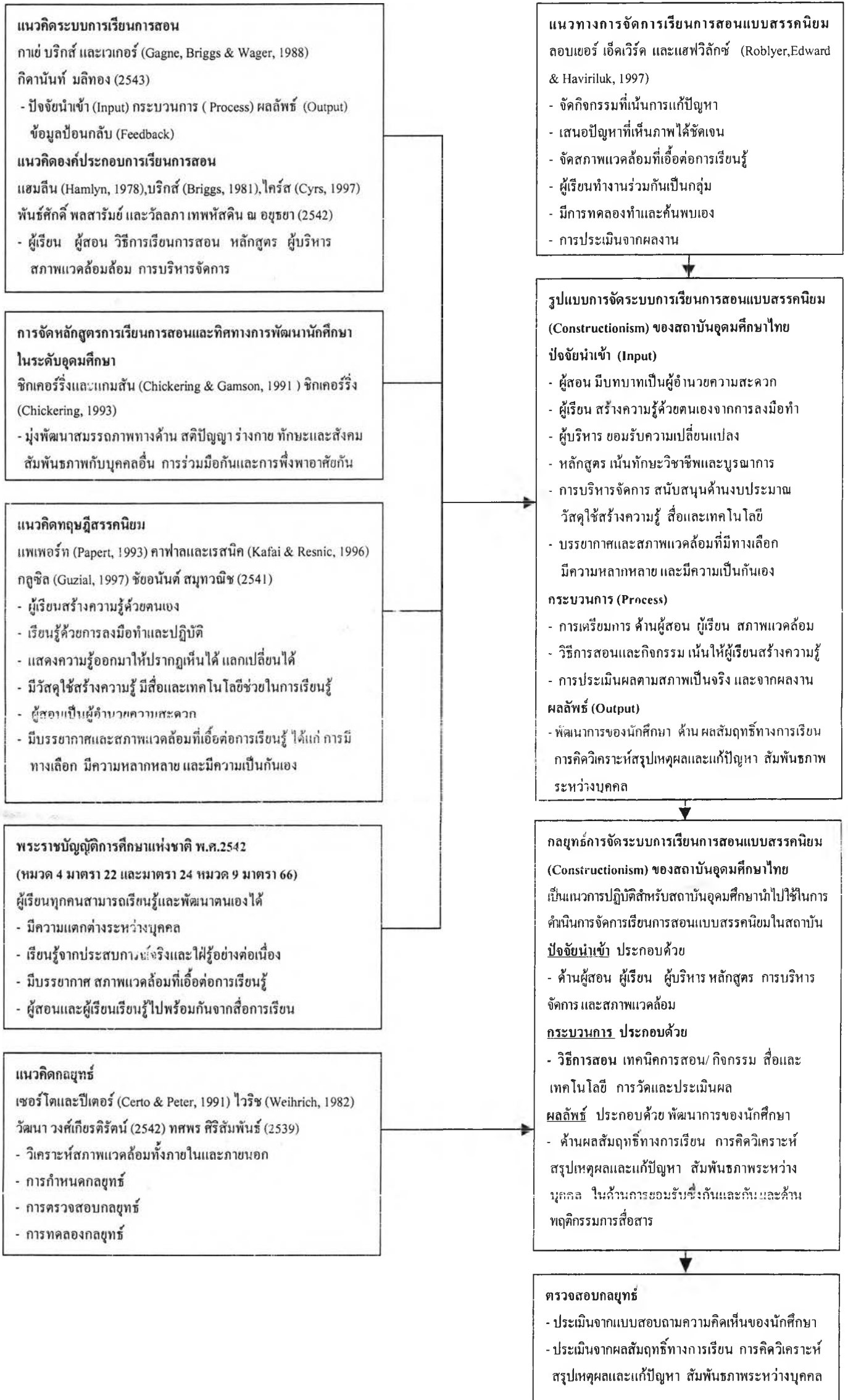
กรอบแนวคิดในการวิจัย

ในการพัฒนากลยุทธ์การจัดการระบบการเรียนการสอนแบบสรรคนิยมของสถาบันอุดมศึกษาไทย ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีมาเป็นกรอบแนวคิดดังนี้ คือ

1. แนวคิดระบบการเรียนการสอนและองค์ประกอบการเรียนการสอน
2. การจัดหลักสูตรการเรียนการสอนและทิศทางการพัฒนานักศึกษาในระดับอุดมศึกษา
3. ทฤษฎีสรรคนิยม
4. แนวทางการจัดการเรียนการสอนแบบสรรคนิยม
5. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542
6. แนวคิดเกี่ยวกับกลยุทธ์

จากแนวคิดและทฤษฎีดังกล่าวนี้ ผู้วิจัยนำมาสร้างเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยเพื่อพัฒนากลยุทธ์การจัดการระบบการเรียนการสอนแบบสรรคนิยมของสถาบันอุดมศึกษาไทย ดังนี้

กรอบแนวคิดในการพัฒนากลยุทธ์การจัดการระบบการเรียนการสอนแบบสรรคนิยมของสถาบันอุดมศึกษาไทย

การวิจัยการพัฒนากลยุทธ์การจัดระบบการเรียนการสอนแบบสรรคนิยมของสถาบัน
อุดมศึกษาไทย ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีมาเป็นกรอบแนวคิด ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับระบบการเรียนการสอนและองค์ประกอบของการเรียนการสอน

1.1 ระบบการเรียนการสอน

เนื่องจากระบบเป็นการรวบรวมองค์ประกอบต่างๆ ซึ่งมีความความสัมพันธ์และส่งเสริม
ต่อกัน เพื่อทำงานให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ ระบบประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 4 ส่วน คือ
ปัจจัยนำเข้า (Input) กระบวนการ (Process) ผลลัพธ์ (Output) และข้อมูลย้อนกลับ (Feedback)
(กิดานันท์ มลิทอง, 2543) และเมื่อนำระบบมาใช้กับการจัดการเรียนการสอน จึงเป็นการจัด
องค์ประกอบของการเรียนการสอนให้มีความสัมพันธ์กัน เพื่อช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตาม
จุดมุ่งหมายของการเรียนการสอนที่กำหนดไว้ ซึ่ง กาย่ บริกส์ และเวเกอร์ (Gagne, Briggs and
Wager, 1988) กล่าวถึงระบบการเรียนการสอนว่า เป็นการจัดการทรัพยากรและกระบวนการต่างๆ เพื่อ
ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ การพัฒนาระบบการเรียนการสอนโดยนำวิธีการจัดระบบมาใช้ในการจัด
การเรียนการสอน จะทำให้ระบบการเรียนการสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

1.2 องค์ประกอบของการเรียนการสอน

การเรียนการสอนรูปแบบใหม่ๆ แนวการเรียนการสอนจะมีจุดเน้นที่แตกต่างไปจากการเรียน
การสอนในชั้นเรียนแบบเดิม โดยจะเน้นที่ ผู้เรียน ผู้สอนและสื่อการสอนต่างๆ ตลอดจน
สภาพแวดล้อม ดังนี้ (Hamlyn,1978 ; Brigg, 1981; Cyres, 1997)

- 1) ผู้เรียน เน้นความต้องการของผู้เรียน การมีระเบียบวินัยในตัวผู้เรียน มีความอยากเรียนรู้
เรียนอย่างอิสระ
- 2) ผู้สอน มีบทบาทในด้านผู้สนับสนุนการเรียนการสอน (Facilitator) และเป็นผู้เชี่ยวชาญ
(Resource Person) มีความสามารถในการใช้เทคโนโลยี สื่อต่างๆ ที่ช่วยในการเรียนการสอน
- 3) กระบวนการเรียนการสอน เน้นการสอนรูปแบบต่างๆ การใช้สื่อการศึกษา เน้นบริการ
ช่วยการเรียนการสอน
- 4) สภาพแวดล้อม ที่เปลี่ยนจากชั้นเรียนปกติ เป็นห้องที่ซึ่งห่างไกลออกไป มีห้องสมุดที่
เสมือนจริง มีสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ด้วยระบบเครือข่าย

สำหรับการเรียนการสอนระดับอุดมศึกษา จำเป็นต้องคำนึงถึงองค์ประกอบของการเรียนการสอน อันเป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ในการที่จะส่งเสริมให้การจัดการเรียนการสอนดีหรือไม่ก็ได้ องค์ประกอบที่จะต้องพิจารณา ได้แก่ ผู้เรียน ผู้สอน อุปกรณ์การเรียนการสอน สภาพแวดล้อม และเงื่อนไขอื่นๆ เช่น หลักสูตร การบริหารจัดการ เป็นต้น (วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา, 2544)

พันธศักดิ์ พลสารรัมย์และวัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา (2543) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ การปฏิรูปการเรียนการสอนระดับอุดมศึกษา : การพัฒนาการเรียนรู้ในระดับปริญญาตรี ” เสนอต่อคณะกรรมการปฏิรูปการเรียนการสอนระดับอุดมศึกษา คณะผู้วิจัยได้ข้อค้นพบสรุปเป็นประเด็นกลยุทธ์หลักๆ ในการปฏิรูปการเรียนรู้ระดับปริญญาตรีในด้านต่างๆ 6 ด้าน คือ ด้านผู้เรียน ด้านผู้สอน ด้านวิธีการเรียนการสอน ด้านหลักสูตร ด้านผู้บริหาร ด้านสภาพแวดล้อมและการจัดการ

ในการศึกษาครั้งนี้ ได้กำหนดองค์ประกอบของการเรียนการสอนแบบสรรคนิยมในสถาบันอุดมศึกษา 7 ด้านคือ ด้านผู้สอน ด้านผู้เรียน ด้านผู้บริหาร ด้านการบริหารจัดการ ด้านหลักสูตร ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน และด้านสภาพแวดล้อม

จากแนวคิดระบบการเรียนการสอนและองค์ประกอบของการเรียนการสอนที่กล่าวมาสรุปได้ว่า ระบบการเรียนการสอน เป็นการจัดองค์ประกอบของการเรียนการสอนให้มีความสัมพันธ์กัน เพื่อให้สามารถพัฒนาผู้เรียนได้ตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก 4 ประการคือ ปัจจัยนำเข้า (Input) กระบวนการ (Process) ผลลัพธ์ (Output) และข้อมูลป้อนกลับ (Feed back)

2. การจัดหลักสูตรการเรียนการสอนและทิศทางการพัฒนานักศึกษาในระดับอุดมศึกษา

การจัดหลักสูตรและการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษา ต้องเปิดโอกาสให้นักศึกษาได้เรียนรู้ทักษะการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง การใช้ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการอยู่ร่วมกันในสังคม การจัดการเรียนการสอนดังกล่าว ได้แก่ การสนับสนุนให้อาจารย์และนักศึกษามีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน การสนับสนุนให้มีการร่วมมือกันระหว่างนักศึกษา การเคารพความแตกต่างในความสามารถและวิธีการเรียนรู้ (Chickering & Gamson, 1991) การจัดการเรียนการสอนด้วยวิธีการดังกล่าว จะช่วยให้นักศึกษามีพัฒนาการที่ดีขึ้นในหลายด้าน ได้แก่ การพัฒนาสมรรถภาพทางด้านสติปัญญา ร่างกาย ทักษะปฏิบัติ และทางด้านสังคม ตลอดจนด้านสัมพันธภาพกับบุคคลอื่น การจัดการด้านอารมณ์ ได้แก่ การควบคุมอารมณ์ของตนเองและเคารพอารมณ์ของผู้อื่น การยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น พัฒนาความคล่องตัวไปสู่การพึ่งพาอาศัยกัน รู้จักการยอมรับผู้ที่มีความแตกต่างไปจากตน (Chickering, 1993)

3. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มีสาระสำคัญเกี่ยวกับการปฏิรูปการเรียนรู้เป็นหลัก มุ่งเน้นการจัดการศึกษาให้ตอบสนองและทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม สรุปสาระสำคัญดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2542)

มาตรา 22 การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถและพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาจะต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ

มาตรา 24 การจัดกระบวนการเรียนรู้ จะต้องจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจ ความถนัด และความแตกต่างของผู้เรียน ฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการ การแก้ปัญหา ให้ผู้เรียนได้เรียนจากประสบการณ์จริง ฝึกปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ผสมผสานสาระความรู้ด้านต่างๆ อย่างสมดุล รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียน อำนวยความสะดวกให้ผู้เรียน โดยผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกันจากสื่อและแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย

มาตรา 26 การประเมินผลความรู้ พิจารณาจากพัฒนาการของผู้เรียน ความประพฤติ สังเกตพฤติกรรมการเรียน การร่วมกิจกรรม และการทดสอบควบคู่กันไปตามความเหมาะสม

มาตรา 66 การให้ผู้เรียนมีสิทธิได้รับการพัฒนาขีดความสามารถในการที่จะใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

จะเห็นว่าพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 สอดคล้องกับแนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้แบบสรรคนิยม คือต้องการพัฒนากระบวนการคิด กระบวนการเรียนรู้และปรับเปลี่ยนระบบการศึกษา โดยเน้นให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ ดังนั้นเพื่อให้เป็นไปตามบทบัญญัติดังกล่าว หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจำเป็นต้องดำเนินการปฏิรูประบบการเรียนการสอนโดยมุ่งเน้นประโยชน์ของผู้เรียนเป็นสำคัญ

3. ทฤษฎีสรรคนิยม

ทฤษฎีสรรคนิยม มีความเชื่อว่า ความรู้เกิดจากการสร้างขึ้นด้วยตัวผู้เรียน ดังนั้นการศึกษาจึงประกอบด้วย การจัดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมสร้างสรรค์ที่เป็นเสมือนเชื้อเพลิงที่นำไปสู่กระบวนการสร้างผลผลิตที่มีความหมายต่อตัวเอง โดยมีจุดเน้นที่แตกต่างกับทฤษฎีการศึกษาอื่นที่เน้นให้ความสำคัญกับศิลปะการสอนของครู แต่ทฤษฎีสรรคนิยมให้ความสำคัญกับศิลปะการเรียนรู้

ของผู้เรียน และเชื่อว่าผู้เรียนสามารถเรียนรู้สิ่งต่างๆ จากแนวทางที่หลากหลาย (Kafai and Resnick, 1996)

แพเพอร์ท (Papert, 1993) กล่าวไว้ว่า การเรียนรู้ที่คิมีใช้ได้มาจากการค้นพบวิธีการที่ดีกว่าของครูในการสอน หากแต่เป็นการให้โอกาสที่คิดดีกว่าแก่ผู้เรียนในการสร้าง ทฤษฎีสรคณิยรวมเอา การสร้างสองอย่างเข้าไว้ด้วยกันคือ เมื่อผู้เรียนสร้างสิ่งใดสิ่งหนึ่งขึ้นมาในโลก เขาได้สร้างความรู้ขึ้นมาภายในสมองของเขาพร้อมๆ กันไปด้วย ความรู้ใหม่นี้จะช่วยให้เขาสามารถสร้างสิ่งที่มีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้น ซึ่งจะทำให้เขามีความรู้มากขึ้นในลักษณะที่เป็นการเสริมแรงตนเอง

นอกจากนี้การสร้างโอกาสที่คิดดีกว่าให้กับผู้เรียนเพื่อให้เกิดการสร้างทำให้ แพเพอร์ทและคณะออกแบบสื่อเพื่อการสร้างสำหรับผู้เรียน และกำหนดสิ่งแวดล้อมเพื่อการเรียนรู้ โดยผู้เรียนสามารถเรียนรู้วิธีการเรียนรู้สิ่งต่างๆ จากแนวทางที่หลากหลาย โดยผู้สอนมีบทบาทเป็นผู้อำนวยความสะดวก และจัดสิ่งแวดล้อมที่ดีในการเรียนรู้ ซึ่งประกอบด้วย (ชัยอนันต์ สมุทวณิช, 2541:3-4)

1) การมีทางเลือก (Choice) คือการที่ผู้เรียนมีโอกาสเลือกว่าจะสร้างหรือทำอะไรได้มากเท่าใด ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนเต็มใจมีส่วนร่วมในการทำงานนั้น ๆ

2) การมีความหลากหลาย (Diversity) คือมีความหลากหลายของทักษะ การจัดรูปแบบและบรรยากาศ รวมถึงสภาพแวดล้อมในการเรียนรู้ ที่มีการแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน

3) การมีความเป็นกันเอง (Congeniality) คือการมีความเป็นกัลยาณมิตร มีการปรึกษาหารือ และเรียนรู้ร่วมกันระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน และผู้เรียนกับผู้เรียน

สรุปได้ว่าผู้เรียนสามารถสร้างความรู้ได้ด้วยตนเองจากการลงมือทำ และสร้างสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่จับต้องสัมผัสได้ แลกเปลี่ยนกันได้ ตามความชอบหรือสนใจ จะมีผลทำให้ผู้เรียนต้องใช้ความคิด มีความกระตือรือร้น มีความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตนอย่างจริงจัง

5. แนวทางการจัดการเรียนการสอนแบบสรคณิย

การจัดการเรียนการสอนแบบสรคณิย มีหลักการที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ โดยมีวิธีการเรียนการสอน ที่ผู้เรียนดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเองเป็นส่วนใหญ่ดังนี้ (Roblyer, Edwards and Havriluk, 1997)

1) จัดกิจกรรมที่เน้นการแก้ปัญหา ประกอบด้วย การนำเสนอปัญหา การแก้ปัญหาและการซักกลุ่มเพื่อนให้ร่วมกันค้นคว้า ผู้เรียนต้องใช้เวลาและทักษะหลายด้านประกอบกันจึงจะหาคำตอบได้

2) เสนอปัญหาในลักษณะที่มองเห็นได้ และมีรูปแบบการคิดที่ชัดเจน เน้นรูปแบบการคิดเกี่ยวกับปัญหาที่ต้องการคำตอบ

3) สร้างสภาพแวดล้อมในการเรียนรู้ที่สมบูรณ์ครบถ้วน มีการนำทรัพยากรอื่น ๆ มาช่วยในการเรียนรู้

4) จัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือเป็นกลุ่ม ซึ่งจะช่วยให้การค้นหาคำตอบเป็นไปได้อย่างสะดวกขึ้น ทำให้เกิดการร่วมกันใช้สติปัญญา และแบ่งภาระการคิดค้นได้อย่างแท้จริง

5) จัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยการลงมือทำ มีความยืดหยุ่นในการทำงานให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการ เป็นการเรียนรู้ด้วยการค้นพบเอง

6) ประเมินผลจากความก้าวหน้าในการเรียนรู้ของผู้เรียน ควบคู่ไปกับการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่เกิดขึ้นในตัวผู้เรียน จากบันทึกการเรียนรู้และผลงานที่เกิดขึ้น ตลอดจนอธิบายสิ่งที่คนรู้จากการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ

6. แนวคิดเกี่ยวกับกลยุทธ์

คำว่า “ กลยุทธ์ ” มีผู้ให้ความหมายที่แตกต่างกันดังนี้

เซอร์โตและปีเตอร์ (Certo and Peter, 1991) ให้นิยามว่า กลยุทธ์ หมายถึง วิธีการดำเนินที่คาดว่าจะนำไปสู่ความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ขององค์กร โดยได้เสนอขั้นตอนการจัดการกลยุทธ์ไว้ 5 ขั้นตอน คือ

- 1) การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม
- 2) การจัดวางทิศทางขององค์กร
- 3) การกำหนดกลยุทธ์
- 4) การปฏิบัติตามกลยุทธ์
- 5) การควบคุมกลยุทธ์

เดวิด (David, 1995) ให้ความหมายของ กลยุทธ์ ไว้ว่า เป็นวิธีการ (Means) เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ระยะยาว (Long – Term Objectives)

ธงชัย สันติวงษ์ (2537) ให้ความหมายว่า กลยุทธ์ คือแผนงานที่มีความพร้อมสมบูรณ์ครอบคลุมครบถ้วนทุกด้าน และประสานสอดคล้องเข้ากันได้ ที่จะช่วยให้องค์กรมีข้อได้เปรียบที่จะเผชิญกับสภาพแวดล้อมต่างๆ ซึ่งกลยุทธ์จะถูกกำหนดขึ้นเพื่อประกันว่า วัตถุประสงค์ขององค์กรจะบรรลุผลสำเร็จแน่ โดยกระบวนการกลยุทธ์ ประกอบด้วยกิจกรรม 3 ขั้นตอน คือ

- 1) การกำหนดกลยุทธ์
- 2) การปฏิบัติตามกลยุทธ์
- 3) การประเมินกลยุทธ์

สรุปได้ว่า กลยุทธ์ คือวิธีการที่องค์กรเลือกเพื่อจะดำเนินการจากจุดที่เป็นอยู่ในปัจจุบันไปยังจุดหมายปลายทางในอนาคตที่กำหนดไว้ ดังนั้น กลยุทธ์ จึงเป็นกรอบและแนวทางกว้างๆ ที่จะช่วยให้ผู้บริหารสามารถกำหนดแผนงานและโครงการในรายละเอียดได้ว่า จะทำอะไรบ้าง และทำอย่างไร เพื่อนำไปสู่ผลผลิตที่สอดคล้องกับภารกิจและเป้าหมายขององค์กร

ในการกำหนดกลยุทธ์ ผู้วิจัยใช้เทคนิคการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมขององค์กร (SWOT Analysis) (Wehrich, 1982) การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมขององค์กร หมายถึง การวิเคราะห์ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรค โดยการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในองค์กรและสภาพแวดล้อมภายนอกองค์กร มาใช้ประโยชน์ในการพิจารณาและตัดสินใจในการเลือกกลยุทธ์ โดยจะนำจุดแข็ง จุดอ่อน จากสภาพแวดล้อมภายใน มาวิเคราะห์เปรียบเทียบกับโอกาสและอุปสรรคจากสภาพแวดล้อมภายนอก เพื่อพิจารณาว่าองค์กรกำลังเผชิญกับสถานการณ์เช่นใดและภายใต้สถานการณ์เช่นนั้น องค์กรควรทำอย่างไรในเชิงกลยุทธ์

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

ระบบการเรียนการสอน หมายถึง โครงสร้างที่เกิดจากการจัดองค์ประกอบของการเรียนการสอนโดยใช้วิธีการเชิงระบบ ประกอบด้วย การจัดองค์ประกอบของการเรียนการสอนในด้าน ปัจจัยนำเข้า (Input) กระบวนการเรียนการสอน (Process) ผลลัพธ์ (Output) และข้อมูลป้อนกลับ (Feedback) ให้มีความสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบ เพื่อให้ผู้เรียนมีการเรียนรู้และพัฒนาความสามารถที่แท้จริงตามจุดมุ่งหมายของการเรียนการสอนที่กำหนดไว้

ระบบการเรียนการสอนแบบสรรคนิยม หมายถึง ระบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นตามองค์ประกอบของการจัดการเรียนการสอนแบบสรรคนิยม ประกอบด้วย ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ผลลัพธ์ และข้อมูลย้อนกลับ

การจัดการเรียนการสอนแบบสรรคนิยม (Constructionism) หมายถึง การดำเนินการจัดการเรียนการสอนที่มุ่งให้ผู้เรียนใช้ทักษะในการแสวงหาความรู้ สามารถสร้างความรู้ได้ด้วยตนเอง จากการลงมือทำและสร้างสิ่งใดสิ่งหนึ่งขึ้นมาในลักษณะเรียนรู้ร่วมกัน มีสื่อช่วยในการเรียนรู้ มีการจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ โดยผู้สอนมีบทบาทเป็นผู้อำนวยความสะดวก ชี้แนะ ให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนให้ผู้เรียน สำรวจ ทดลอง ค้นคว้า เพื่อสร้างความรู้ด้วยตนเอง จากกระบวนการเรียนการสอนแบบสรรคนิยมทำให้ผู้เรียน มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ สรุปเหตุผลและแก้ปัญหาได้ดี มีสัมพันธภาพที่ดีระหว่างบุคคล มีการยอมรับซึ่งกันและกันมากขึ้น และพัฒนาพฤติกรรมการสื่อสารของผู้เรียน

สภาพการจัดการเรียนการสอนแบบสรรคณิยม หมายถึง สภาพการเรียนการสอนแบบสรรคณิยมที่เป็นจริงในสถาบันอุดมศึกษา โดยศึกษาตามองค์ประกอบของการเรียนการสอนแบบสรรคณิยม 7 ด้าน คือ ด้านผู้สอน ด้านผู้เรียน ด้านผู้บริหาร ด้านบริหารจัดการ ด้านหลักสูตร ด้านวิธีการเรียนการสอน และด้านสภาพแวดล้อม

กลยุทธ์ หมายถึง แนวการปฏิบัติเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ในการจัดระบบการเรียนการสอนแบบสรรคณิยมของสถาบันอุดมศึกษาไทย

กลยุทธ์การจัดระบบการเรียนการสอน หมายถึง แนวการปฏิบัติในการจัดองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนแบบสรรคณิยม ให้สัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของการเรียนการสอนโดยมีองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับการจัดระบบการเรียนการสอนแบบสรรคณิยม 4 ประการคือ

1. ปัจจัยนำเข้า (Input) ได้แก่ ผู้สอน ผู้เรียน ผู้บริหาร การบริหารจัดการ หลักสูตร และสภาพแวดล้อม
2. กระบวนการเรียนการสอน (Process) ได้แก่ การเตรียมการ การดำเนินการเรียนการสอน และการประเมินผลการเรียนการสอน
3. ผลลัพธ์ (Output) ได้แก่ ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในตัวผู้เรียน ในด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การคิดวิเคราะห์ สรุปเหตุผลและแก้ปัญหา และสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคล
4. ข้อมูลป้อนกลับ (Feedback) ได้แก่ การวิเคราะห์ข้อมูลภายหลังการเรียนการสอน เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาปรับปรุงแก้ไของค์ประกอบต่างๆ ให้มีประสิทธิภาพ

สถาบันอุดมศึกษา หมายถึง สถาบันอุดมศึกษาของรัฐ สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย และสถาบันราชภัฏ ในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ที่มีอาจารย์ผู้สอนผ่านการอบรม สัมมนา การจัดกระบวนการเรียนรู้แบบสรรคณิยม และได้จัดการเรียนการสอนแบบสรรคณิยมในสถาบันอย่างน้อย 1 ภาคการศึกษา

พัฒนาการของนักศึกษา หมายถึง ความเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีของนักศึกษาในด้านการคิดวิเคราะห์ สรุปเหตุผลและแก้ปัญหา สัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคล และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ซึ่งเกิดขึ้นจากการใช้กลยุทธ์ในการเรียนการสอนแบบสรรคณิยม

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง คะแนนจากแบบทดสอบความรู้ ความเข้าใจในสาระวิชา หรือการวัดผลในด้านความรู้ ความเข้าใจ การนำข้อความรู้ไปใช้ การวิเคราะห์เนื้อหาสาระของวิชา เพื่อใช้เป็นตัวบ่งชี้พัฒนาการด้านวิชาการของนักศึกษา

ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ สรุปเหตุผลและแก้ปัญหา หมายถึง การที่นักศึกษาสามารถชี้ให้เห็นความสัมพันธ์หรือสามารถจำแนกประเภทของเรื่องราวต่างๆ เช่น ข้อเท็จจริง ข้อสันนิษฐาน ข้อสรุป สามารถคาดสิ่งที่เกิดขึ้นหรือสิ่งที่จะตามมาอย่างเป็นรูปธรรมได้ ซึ่งวัดได้โดยการใช้แบบวัดความสามารถในการคิดวิเคราะห์ สรุปเหตุผลและแก้ปัญหา ของศูนย์ทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (2540)

สัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคล หมายถึง ความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นจากการที่บุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ก่อให้เกิดการยอมรับซึ่งกันและกัน

ระดับการยอมรับซึ่งกันและกัน หมายถึง การที่บุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป มีปฏิสัมพันธ์กัน ก่อให้เกิดความคุ้นเคย สนุกสนม เข้าใจและยอมรับความแตกต่างของลักษณะส่วนบุคคลของกันและกัน ระดับการยอมรับซึ่งกันและกันสามารถวัดได้โดยการใช้แบบวัดระดับการยอมรับซึ่งกันและกัน ซึ่งสร้างขึ้นโดย จอห์นสันและจอห์นสัน (Johnson and Johnson, 1997)

พฤติกรรมการสื่อสาร หมายถึง ลักษณะการติดต่อกันในระหว่างสมาชิกกลุ่ม ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่ การสื่อสารแบบทางเดียว คือการบอกหรือแจ้งข้อมูลต่างๆ แก่สมาชิกกลุ่มโดยไม่เปิดโอกาสให้มีการซักถาม อภิปรายหรือโต้ตอบ ส่วนลักษณะการสื่อสารแบบสองทางคือการเปิดโอกาสให้สมาชิกกลุ่มซักถาม อภิปราย แสดงความคิดเห็นเพื่อความเข้าใจตรงกัน พฤติกรรมการสื่อสาร สามารถวัดได้โดยการใช้แบบวัดพฤติกรรมการสื่อสาร ซึ่งสร้างขึ้นโดยจอห์นสันและจอห์นสัน (Johnson and Johnson, 1997)

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้กลยุทธ์ในการจัดระบบการเรียนการสอนแบบสรรคนิยมของสถาบันอุดมศึกษาไทย
2. ได้แนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนแบบสรรคนิยมของสถาบันอุดมศึกษาไทย
3. ได้แนวทางสำหรับผู้สอนในการนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติและประยุกต์ใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ